

Jaume Sisa. Foto: Jodi Borràs

MÚSICA

Jaume Sisa: «Els cantautors som una raça híbrida»

Esteve Plantada 13 de Novembre de 2019

*“La filosofia galàctica es basa en tres potes: la filosofia de Pujols, les idees llibertàries i la contracultura dels 60”. Tres potes que han menat els viaranyes artístics i vitals de Jaume Sisa (Barcelona, 1948), un creador únic que ara veu reunida tota la seva obra escrita a ‘**Els llibres galàctics 1966-2018**’ (Anagrama). Un recull ambiciós i il·luminador, que arriba en dos volums on trobem lletres, poemes, aforismes i tota mena de textos*

***i apunts del cantautor galàctic i dels seus heterònims.
Un llibre que marca la veu singular, sorprenent, lúcida i
precisa d'un cantautor atípic, irrepètible.***

Hem quedat a una terrassa del centre de Barcelona. Arriba a la cita amb barret, amb el posat de timidesa que tant l'ha definit, de portes enfora, com un home solitari, fet a la seva, amb precaucions i reserves. Però el Sisa que parla de tu a tu, que s'obre i diu coses, no és re d'això. Perquè en Sisa sempre diu coses.

Cantautor atípic, ell és història viva de la música popular catalana, un dels millors compositors i lletristes del país, amb una vida –i una trajectòria– comandada per la llibertat, com a bon àcrata (“jo fa anys que no voto, els meus mai no es presenten”). La llibertat de ser, de fer i desfer, de dir i errar, de cantar o callar, de reinventar-se, de sorprendre. Retirat de la cançó –‘Malalts de cel’ va suposar el punt i final–, ara posa la rúbrica a la creació escrita amb un llibre que considera l'obra completa, amb tot el que ha anat escrivint “al llarg de tants anys”.

Al llibre hi ha un poema que parla “del joc dels adeus / del joc definitiu / de no entendre”. És un adeu definitiu de l'escriptura, aquesta obra, o és un joc més?

La paraula “definitiu” és horrible! En aquest poema està posada de manera relativa –acaba amb un “Definitiu?”–, entès com a joc últim. Tots els “definitius” del poema estan posats en un sentit poètic que no respon a la literalitat de la paraula.

Ara que està en procés de revisió, de remirar papers, com valora la seva trajectòria? És el que hauria volgut que fos quan va començar?

Les coses han sortit com han sortit. Per molts plans, projectes i intencions que tinguis, la vida i el temps t'ho transformen tot. Quan arribes on soc jo ara, ja no saps si el que volies fer era el que has fet. Tot el viscut forma part d'un procés d'elaboració, un procés viu. I aquí no hi té lloc la paraula “definitiu”, sinó “dubte”.

El dubte determina l'obra de Sisa?

Sempre he dubtat de tot, de mi també. Tot és dubte, fins al punt que llegeixo que s'està especulant que algunes lleis físiques d'Einstein podrien ser revisades. Si això passa, la nostra espècie necessitarà fer un salt mental qualitatiu molt important... Tornant al meu cas, jo no sabia què faria, fa cinquanta anys. Un cop ha passat el temps, només pots mirar enrere i veure què hi ha. I, llavors, no val la pena penedir-se de res, ni alegrar-se'n, perquè allò fet és la constatació que has viscut i que has produït, en el meu cas, una sèrie de cançons, poemes, textos. L'únic que tenim és present, la resta són projeccions. I les del passat no sabem on son i les del futur, no sabem per on vindran.

Jaume Sisa. Foto: Jodi Borràs

La nostàlgia té un recorregut curt?

La nostàlgia és una merda. És un recorregut curt que et fa vessar una llagrimeta pensant en les coses que has perdut en aquesta vida. Res a veure amb la melancolia, que és una sensació profunda i creativa, entroncada amb la imaginació, i que et fa sentir en tot cas una incertesa de totes les coses que podries viure i de la teva posició dins de l'univers, que sempre serà relativa i provisional. Per resumir-ho: la melancolia alimenta; la nostàlgia, et debilita.

L'obra de Sisa –i heterònims– sempre transita entre dues pulsions. D'una banda, la reflexió mística; de l'altra, el surrealisme.

Són les dues forces a través de les quals em sento conduït i que més m'han influït. Evidentment, jo soc fill de la meva època. Fa cinquanta anys, el surrealisme ja feia molt temps que s'havia inventat, però encara no s'havia manifestat plenament. De fet, avui en dia segueix sense manifestar-se del tot. El surrealisme va més enllà de l'art, una actitud, és un propòsit: atendre a l'inconscient. I, des de l'inconscient, trobar i portar totes les manifestacions de la vida i del món a la realitat conscient. Si ho mirem bé, la psicoanàlisi és una manifestació surreal: és treure coses que tu no saps que tens, o que has oblidat, cap enfora. El surrealisme és el mateix: la diferència és que la psicoanàlisi pretén fer-te responsable dels fets que han marcat la teva vida. I, en canvi, el surrealisme et dissol en l'expressió de l'inconscient còsmic.

Quan diu que el surrealisme encara no està prou explotat vol dir que no hi ha autors que el desenvolupin amb criteri?

Vull dir que quan es parla de surrealisme no se sap de què es parla. Quan algú fa una bestiesa, o una extravagància, o una cosa rara, se li diu "surrealista". Però això no té res a veure amb el surrealisme! Com a moviment artístic i poètic, el surrealisme és una cosa molt seriosa. Perquè pretén abastar, que és una cosa de la qual també participa la visió galàctica, que és, al seu torn, la màxima representació de totes les capes de la realitat. I això no és cap broma, perquè ens engrandeix la consciència, la ment, la percepció, el gust, el criteri i, en definitiva, ens engrandeix la vida.

Jaume Sisa. Foto: Jodi Borràs

Socialment, es tendeix a titllar d'estirabot o de bestiesa els processos creatius i artístics que són a la frontera entre allò convencional i la il·luminació.

Cal saber quin és el criteri de les coses. I establir un criteri consisteix en delimitar què és el realment valuós d'allò que no ho és. En la creació artística, i en tot en general, és alguna cosa ineluctable: en què et bases quan crees? Què et fa de guia? El risc és pensar en "tot s'hi val"? No. Hi ha coses que valen i d'altres que no, i aquí és on apareix en acció el criteri de l'artista, que ha d'estar elaborat i aplicat en la seva obra. Per exemple, Marcel Duchamp, que és un dels grans artistes de la història, arriba un moment en què posa un urinari en un museu, i diu que això és art. Li diuen que és una *boutade*. I no, evidentment: és art, perquè et fa responsable de la mirada. Si tu ho mires com un acudit, serà un acudit. Però si ho saps veure com una obra d'art, entendràs que l'art és a dins teu, no pas en la producció d'objectes i paraules.

Com a oient i lector de Jaume Sisa, has de saber mirar, doncs.

Jo espero que sigui així.

Això fa més difícil el camí, perquè en català tenim ja un públic reduït. I si ja és tota una proesa viure d'això, en el seu cas, encara més.

No ho sé fer d'una altra manera. Quan vaig començar a cantar, ho feia per la gent que era com jo, gent propera i que sintonitzava amb les meves mateixes idees i inquietuds. I pensava que ells m'entendrien perquè teníem una complicitat cultural, generacional, estètica, emotiva. Amb el temps, t'adones que aquesta és la pauta amb què fas les coses, sense adonar-te'n. És una referència que ja no és objectiva, sinó subjectiva, tal com ha de fer, sempre, l'artista. L'artista parteix del seu foc interior. A fora no hi ha res, "només" el món. L'artista dona forma i sentit a la creació a partir de la seva vivència.

A la cançó 'El congrés dels solitaris', descriu una reunió de gent que està sola, però en multitud. És una contradicció magnífica.

La cançó mateixa és una contradicció en els termes. Em va semblar una imatge molt profitosa, recordant el concepte de 'The Lonely Hearts Club Band', dels Beatles. al capdavant, vull transmetre, amb aquesta cançó en concret, que a la vida tots estem sols, encara que estiguem junts. La soledat és un tema fonamental de l'individu. La soledat no té solució. És teva i ningú te la pot treure, ni tu mateix.

Jaume Sisa. Foto: Jodi Borràs

El llibre també inclou algunes cançons d'adolescència, inèdites fins avui. Tenen música?

Totes les lletres incloses al llibre en tenen. Aquestes cançons són escrites entre els 18 i 20 anys i no les vaig publicar mai. He decidit fer-ho com a curiositat.

La seva manera de compondre i escriure ha canviat al llarg del temps? O hi ha un patró?

Crec que ha canviat molt, perquè jo he canviat molt. Ara tinc 70 anys! Les últimes cançons són molt diferents de les primeres. El mètode, però, sempre ha estat el mateix. Un autor és com un pescador: es lleva i se'n va a dormir amb la canya, la porta sempre a sobre. De vegades pesques, de vegades no. De vegades, una melodia. Una altra vegada, uns acords, o un vers, o una sola paraula. O una imatge, que pot venir del record, d'una experiència viscuda, d'un desig, d'un somni. Un cop ho tens tot sobre la taula, com si fos un trencaclosques, hi vas posant ordre. I no sabria dir si abans venia la lletra o la música.

L'any 1975 va ser un punt d'inflexió en la carrera d'en Sisa, amb la cèlebre prohibició de tocar al Canet Rock. El 'Qualsevol nit pot sortir el sol' va passar a ser una cançó mítica, de la gent. Com recorda aquells dies?

El Canet Rock va ser molt important per mi. Era la primera vegada que m'enfrontava a un públic massiu, de milers de persones. Pensant-ho bé, gairebé puc dir que agraeixo a la dictadura franquista que em prohibissin l'actuació –d'altra banda, cosa habitual en aquella època. Allà em vaig adonar que la cançó era de la gent, i vaig canviar el “xip”. Jo tenia uns 27 anys i venia d'uns anys en què ningú em volia gravar un disc, no aconseguia fer-me escoltar i havia de viure d'altres oficis. I llavors, aquella nit, vaig entendre que sí, que em podria dedicar al que m'agradava.

Jaume Sisa. Foto: Jodi Borràs

Llavors van venir molts més discos. ‘La galeta galàctica’, el doble i hipnòtic ‘La catedral’, ‘La màgia de l’estudiant’, ‘Transcantautor’, les col·laboracions amb Dagoll Dagom... Però el 1984 decideix que prou, que plega, fins que l’any 2000 torna amb ‘Visca la llibertat’.

Em vaig decidir a treure en Sisa de la residència, on hi va passar setze anys, al Maresme.

Entremig, hi ha una intensa vida d’*alter egos*. M’ha fet molta gràcia llegir, al llibre, el poema ‘Vides paral·leles’, com a certificació d’aquesta voluntat de ser divers.

M’agraden molt els jocs de miralls. De fet, aquest poema està inspirat en la vida de Rimbaud, del poeta. En segueix fidelment els fets, però amb els anys canviats: és la vida d’ell trasplantada a un català de Tarragona, amb una existència paral·lela.

A hores d’ara, no podem negar que Sisa ha creat escola. De la connexió inicial amb companys de viatge com Pau Riba, a les col·laboracions amb la Plateria, l’artista Antonio Miralda o el músic Pascal Comelade, fins a fer-ho amb “deixebles” com Joan Miquel Oliver o Quimi Portet. No ha parat de col·laborar amb gent.

És que soc molt vell, he tingut temps per tot [riu].

De fet, d’en Quimi Portet escriu: “és un inspirat amb mida pròpia, un mestre de Catalunya i Grande de España de la música moderna”.

En Quimi és un creador enorme. A l’escenari transmet moltes coses.

No és l’únic que apareix. També ho fan Gil de Biedma, el Boletaire Barceló, el Grup de folk, i podem llegir les cartes que va enviar als directius de Zeleste i a Dagoll Dagom. S’ha sentit molt mal tractat, en Sisa?

En el cas de Dagoll Dagom va ser una negociació que vam tenir pel sou. Eren durs, són catalans [riu]. Però vaja, tot es feia amb *carinyo* i admiració. Només tinc bons records de la meua col·laboració amb ells. La carta al Zeleste té un llenguatge més burocràtic, com d’oficinista. En aquella època teníem molt entusiasme, molta fe i molt bones

El Temps de les Arts 13/11/19

intencions, però encara no dominàvem l'ofici. I l'eficàcia no era la virtut que ens caracteritzava. Per això els vaig enviar la carta.

Jaume Sisa. Foto: Jodi Borràs

Ara, el negoci de la música ha canviat molt. “*Ante la evidencia que nadie quiere pagar por la música...*”, escriu en un passatge...

Tal com jo l’entenc, el negoci musical ha desaparegut. Estem davant d’una qüestió molt important, perquè la tecnologia digital ha fet que el negoci hagi canviat diametralment, tant que és difícil establir un nou paradigma. Ara mateix, només és possible que el negoci funcioni a partir de les expressions musicals majoritàries, comercials i de grandíssim consum. Tot el que hi ha a sota esdevé artesanal, perquè és impossible fer-ne un consum rendible. No hi ha classe mitjana.

Sempre s’ha preocupat per la part musical que afecta a la indústria, al rendiment de les pròpies composicions. Però tinc la sensació que pels músics és un poeta, així com pels poetes és un músic.

[Riu] Els cantautors som gent que no som exactament músics, ni autors, ni compositors, ni cantants, ni poetes. Som una miqueta de tot això, amb una fórmula variable segons cadascú. És normal que un músic 100% no et valori com a músic. O que un poeta de veritat no et tingui en compte. Som una raça híbrida, segurament amb moltes pretensions i amb poc fonament.

A veure, per no ser del tot poeta té un poema, ‘Així, de cop’, on descriu la poesia de manera bestial: comença amb “El poema és la mala llet” i acaba amb “la vida que som capaços / d’imaginar i no de viure”.

La poesia és la sublimació de tot, al final. Hauríem de viure poèticament, adoptar la poesia com a forma de viure. En canvi, releguem la poesia a la producció d’obra, en comptes de forma de vida. Gil de Biedma ho explica millor que ningú, deia que no volia ser poeta, sinó poema.

Jaume Sisa. Foto: Jodi Borràs

Endinsant-nos en aquest poder de la imaginació que sempre reivindica, ara que es parla molt de república, hem de dir que en Sisa en va ser un pioner. Què és la República d'A?

És la república ideal, com diu la cançó. I també és irreal. Per bé que els ideals, com els somnis, també formen part de la realitat. En aquest cas, la República d'A és una república poètica.

Com a inventor d'una república, com viu el que està passant a Catalunya? Els presos, la repressió, la censura a rapers, cantants i titellaires, l'empresonament a polítics, el govern electe a l'exili o a la presó...

Tenim la història que tenim. Els dimonis familiars i els fantasmes històrics segueixen estant a dintre nostre. Soc partidari absolut de la llibertat d'expressió, per a tothom. Però en el cas concret dels artistes, han de poder expressar en absoluta llibertat el que senten i volen transmetre. Però ja sabem de què va, això: sempre hi ha inquisidors, comissaris culturals iensors vocacionals...

No ha estat un cantautor a la manera de Raimon o Llach. Però recordo, al disc ‘Visca la Llibertat’, una cançó on feia una gens dissimulada crònica político-social del país, a la cançó ‘Innocents’ (“som una colla d’innocents. / Ens foten la cartera, ens enreden, / i ens diuen que el blanc / és negre i el negre és blanc, / i tots contents i enganyats”). No sé si s’ha fixat que la cançó és, precisament, a la pàgina 155 del llibre.

No ho sabia! És pur atzar... i ben curiós. Arribar a la innocència és l’aspiració natural de l’ésser humà. Jo estudio per a innocent. I també som innocents perquè volem: deixem que ens enganyin. Maria Arnal canta una cançó de Brossa on diu que la gent no sap el poder que té. Si la gent volgués, ensorraria el sistema, canviaria els polítics, etc. Però la gent no volem. Perquè, en el fons, és molta feina. Ser coherent i responsable dels teus actes les 24 hores del dia? Impossible! Si ho féssim, el món seria governat per l’acràcia, el sistema anarquista, amb individus lliures i responsables davant de si mateixos i davant la societat. I això no ha succeït mai, enlloc del món i en cap moment.

Per què no seria possible?

Perquè tendim a delegar. Deleguem el poder en algú. Però la temptació, la pulsio instintiva del governant que té poder és exercir aquell poder fins on pugui. En definitiva, nosaltres consentim moltes coses de les quals després ens queixem. Però, primer, ens hem de preguntar si la culpa és nostra. I després, ja repartiràs les culpes, cosa que mai no fan els qui ostenten el poder. Mai no es pregunten si són responsables de res.

Jaume Sisa. Foto: Jodi Borràs

“Me subí a una nube cargada de castellers neumáticos...”, comença ‘Sueño catalino’. Al final, el poema acaba amb una definició dels catalans molt contundent: **“Som anarcos i cristians, / segadors i comerciants, / som negrers i botiguers, / traficants i mentiders, / som poetes benestants, / som covards, som els més grans, som catalans!!!”**. És això?

Els catalans servim pel comerç i la cultura, i per poca cosa més. No servim per la guerra, ni per la política, ni per l’enfrontament, ni per la banca, ni per ser militars, ni conqueridors... Trobem l’ideal del català mitjà nostrat entre el menjador de casa, la botiga, la parròquia i l’hortet.

No sembla que així es puguin aconseguir gaires canvis o revolucions, no?

T’ho diré clarament: la independència de Catalunya és impossible. Per tres raons: primera, perquè Espanya no consentirà mai –mai!– que Catalunya se’n vagi. Abans hi haurà una guerra civil. Segona, els catalans no som capaços de fer el sacrifici necessari per intentar-ho.

No som capaços de jugar-nos, de veritat, la pell i el patrimoni. I tercera, perquè ningú no ens ajudarà. L'equació dels tres factors diu que la independència no és factible.

I com s'explica, doncs, que haguem arribat al punt on som ara?

Perquè ens agrada somiar, ens agrada creure'ns les fantasies... Santiago Rusiñol es va posar a la Rambla, en una parada on deia "duros a quatre pessetes". I hi havia tot de monedes i la gent s'hi acostava, xafardejava, les tocaven... i deien que no podia ser. Ningú agafava les monedes! No en va vendre ni una! Som així, els catalans... Tu te'n refiaries d'algú que ven duros a quatre pessetes?

No...

És clar que no! En canvi, hem comprat la fantasia de la independència. I sense preguntar-ne el preu! I els polítics no ens l'han dit mai, el preu que tenia. Ens han venut una fantasia, que la gent ha comprat, sortint cada 11 de Setembre amb la samarreta... però després tots a sopar a casa, que l'endemà s'ha de treballar...

En un altre poema, proposa unes 'Sigles galàctiques': entre C.A.C.A i P.I.P.I, m'ha fet molta gràcia el P.O.C.A.P.O.C (Poder Català Poètic Contemporani).

És que nosaltres, en cultura, poesia, teatre i art, som molt bons. En altres coses, no. Però en això, sí. El que ens passa és que no ho sabem vendre! Som bons en el comerç, però mai no arribem fins al final. Per exemple, mai no hem sabut exportar el pa amb tomàquet. És un producte original, que només el fem nosaltres, i no l'hem sabut imposar arreu. Nosaltres no tenim Estat, i ens falta el poder militar i econòmic, que és el que fa que puguem imposar el teu sistema i els teus valors a la resta del món. I a nosaltres, això de l'Estat no ens surt, perquè per a això s'ha de fer la guerra, i s'ha d'estar disposat a morir i a matar, i els catalans no volem ni morir, ni matar. Només amb cançons i proclames i discursos, no s'arriba enlloc. Però la gent ho està començant a veure. I se'n comença a cansar.

Jaume Sisa. Foto: Jodi Borràs

Bio Articles recents

Esteve Plantada

Granollers, 1979. Poeta, periodista cultural, crític de cinema i professor. Ha estat coordinador d'"El Temps de les Arts" i col·labora regularment al setmanari "El Temps", a "Els Matins" de TV3, a l'"Àrtic" de Betevé i al "Catalunya Migdia" de Catalunya Ràdio.

És professor de l'assignatura "Assaig i Prosa d'Idees" del Màster de Periodisme Literari de la UAB i de ficció a l'Escola d'Esriptura de l'Ateneu Barcelonès. Ha publicat 7 llibres de poesia, sent els dos darrers, "Fosca límit" (2015, AdiA Edicions) i "Big Bang Llätzer" (2016, Lleonard Muntaner), distingits, respectivament, amb el premi a Millor poemari de l'any 2015 de la revista especialitzada Llegir en cas d'incendi i el Premi de la Poesia Mediterrània Pare Colom 2016.
